

**СТРАТЕГИЈА
РЕШАВАЊА ПРОБЛЕМА
НЕВЛАСНИЧКИХ ПАСА И МАЧАКА
НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ
ПРИБОЈ**

САДРЖАЈ

1. УВОД	3
2. ОПШТЕ НАПОМЕНЕ	3
3. ОПШТИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕГИЈЕ	6
4. СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕГИЈЕ	8
5. ПРАВЦИ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	13
6. СПРОВОЂЕЊЕ И ПРАЋЕЊЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ СТРАТЕГИЈЕ	16

1. УВОД

Стратегија решавања проблема невласничких паса и мачака на територији општине Прибој, представља документ који дефинише начела, циљеве и мере које ће у погледу решавања проблема невласничких паса спроводити општина Прибој.

Циљ ове Стратегије је усаглашавања са новом законском регулативом и потребама актуелног тренутка. Наиме, област ветерине у Србији озбиљније почиње да се законски уређује у складу са европским и светским регулативама и стандардима, тек од 2005. Године, доношењем Закона о ветеринарству.

Уследио је низ законских прописа, укључујући и Закон о добробити животиња, а увођењем члана 269 у Кривични законик, злостављање животиња третира се као кривично дело строго кажњиво и затвором до три године.

Општина Прибој у спровођењу ове Стратегије руководи се начелом хуманости, комбинује методу без еутаназије (no kill strategy) и ЦНР методу “ухвати – третирај – пусти”(CNR – Catch-neuter-release), са посебним освртом на заштиту здравља људи и животиња, и примењује мере едукације, контроле и санкција према неодговорним власницима чијом небригом и непоштовањем позитивних правних прописа али и моралних начела директно узрокују повећање броја напуштених паса.

Узимајући у обзир тежину проблема као и чињеницу да се његовим решавањем директно манипулише субјектом, односно животињом која је у стању да осети патњу, страх, стрес и бол, неопходно је објективно сагледати све релеванте узроке проблема али и дефинисати мере и методе који ће на најадекватнији, одржив и хуман начин у временском периоду од 5 до 10 година, интензивног спровођења Стратегије дати резултате којима ће се :

1. Популација напуштених животиња смањити на прихватљиву меру, не нарушавајући биолошку равнотежу чијим нарушавањем се може проузроковати раст популације других животињских врста (мачке, штетни глодари и сл);

2. Одржавање популације у оквиру броја који обезбеђује биолошку равнотежу;

3. Обезбеђивање ухваћеним напуштеним животињама адекватне ветеринарске помоћи укључујући и лишавање живота на хуман начин, када је то неопходно.

2. ОПШТЕ НАПОМЕНЕ

1.1. Правни оквир за спровођење Стратегије

Правни оквир за спровођење Стратегије чине:

1. *Закон о добробити животиња*
2. *Закон о ветеринарству*
3. *Статут општине Прибој*

1.2. Основна начела којима се руководи јединица локалне самоуправе при доношењу Стратегије

- 1) *начело универзалности бола*, које подразумева да животиње могу да осете бол, патњу, стрес, страх и панику, као и обавезу човека да поред очувања врсте брине и о заштити живота и добробити сваке јединке;

2) *начело бриге о животињама*, које подразумева моралну обавезу и дужност човека да поштује животиње и брине о животу и добробити животиња чији опстанак зависи непосредно од њега;

3) *начело интегралности*, које подразумева да државни органи и органи јединица локалне самоуправе, у оквиру свог делокруга, обезбеђују интегралну заштиту добробити животиња спровођењем међусобно усаглашених планова и програма;

4) *начело посвећивања пажње добробити животиња*, које подразумева да се у свим активностима које се предузимају у области пољопривреде, сточарства, ветеринарства, промета, истраживања, као и у другим областима које се на директан или индиректан начин односе на животиње мора посветити пуна пажња заштити добробити животиња;

5) *начело превенције и предострожности*, које подразумева да свака активност која је у директној или индиректној вези са животињама мора бити планирана и спроведена тако да представља најмањи ризик по живот и добробит животиња, људи и животне средине и заснива се на процени утицаја различитих начина коришћења животиња на њихов живот и добробит, као и на коришћењу најбољих расположивих технологија, средстава и опреме;

6) *начело одговорности*, које подразумева да је власник, односно држалац животиња одговоран за њихов живот и добробит и да је дужан да сноси трошкове збрињавања животиња чији је власник, односно држалац, ако више не жели или није у могућности да се стара о њима;

7) *начело континуитета* – програм се наслања на програме, стратегије и пројекте који су израђени, усвојени и примењивани у овој области;

8) *начело свеобухватности* – програм се односи на целокупно решавање проблема у вези са држањем животиња, будући да је неодговоран однос према животињама, њихово неадекватно држање и гајење, као и напуштање и занемаривање животиња, проблем који у великој мери утиче на повећање броја напуштених животиња и због чега је потребно предузети мере које би резултирале повећавањем одговорности власника ових животиња;

9) *начело одрживости* – програм успоставља систем контроле и смањења популације паса луталица на територији општине Прибој, који ће трајно решити овај проблем, односно континуирано га контролисати;

10) *начело сарадње* – програм се спроводи уз заједничке напоре и сарадњу надлежних државних и локалних органа, ветеринарских организација, комуналних предузећа и удружења за заштиту животиња.

1. 3. Значење појединачних израза употребљених у овој Стратегији

1) власник животиње јесте правно или физичко лице, односно предузетник, које има право чувања, држања, узгоја, репродукције, превоза, коришћења и продаје животиње и које је одговорно за живот, заштиту здравља и добробити животиња;

2) добробит животиња јесте обезбеђивање услова у којима животиња може да остварује своје физиолошке и друге потребе својствене врсти, као што су исхрана и напајање, простор за смештај, физичка, психичка и термичка удобност, сигурност, испољавање основних облика понашања, социјални контакт са животињама исте врсте, одсуство непријатних искустава као што су бол, патња, страх, стрес, болести и повреде;

3) добра ветеринарска пракса јесу принципи професионалног понашања и спровођења система управљања квалитетом рада субјеката који обављају ветеринарску делатност, у складу са правилима ветеринарске етике;

4) држалац животиње јесте правно или физичко лице, односно предузетник, које има право чувања, држања, узгоја, репродукције, превоза и коришћења животиње, као и право

продаје животиње на основу писменог одобрења власника и које је одговорно за живот, заштиту здравља и добробити животиња;

5) држање животиње јесте смештај, чување, нега и брига о животињама, осим репродукције;

6) егзотична животиња јесте дивља животиња која није аутохтона на територији Републике Србије;

7) животиња јесте сваки кичмењак који је у стању да осети бол, патњу, страх и стрес;

8) злостављање животиње јесте свако поступање или непоступање са животињама којим се намерно или из нехата изазива бол, патња, страх, стрес, повреда, нарушава генетска целовитост животиње и изазива смрт, и то:

- физичко злостављање животиње којим се нарушава физичка целовитост оштећењем ткива и органа, као што је: батинање, шутирање, бичевање, сексуално насиље, присиљавање на рад или обуку који превазилазе издржљивост животиње, неодговарајући начини хватања и обуздавања, спровођење интервенција на животињама супротно позитивним прописима и свесно репродуковање јединки које пате од наследних болести, ако се оно не врши у огледне сврхе у складу са законом;

- психичко злостављање животиње којим се нарушава њена психичка целовитост и које може изазвати или изазива поремећаје у понашању, и то:

- онемогућавање животињи да задовољи своје основне потребе у понашању, да искористи простор за одмор и заклон, разјаривање животиње применом физичке силе, другим животињама или надражајима који јој нису својствени, наношење страха, патње и проузроковање осећаја досаде и несигурности, као и спречавање животиње да успостави социјалну везу са животињама исте врсте;

9) изгубљена животиња јесте животиња која је напустила власника, односно држаоца, без његове воље и коју он тражи;

10) лишавање животиње живота јесте поступак којим се животињи одузима живот на начин који изазива тренутну смрт;

11) напуштена животиња јесте животиња која нема дом или која се налази изван њега и лишена је бриге и неге власника, односно држаоца и коју је он свесно напустио;

12) кућни љубимац јесте свака животиња која се држи ради дружења;

13) пажња доброг домаћина јесте обезбеђивање услова којима се задовољавају животне потребе животиње, као што су довољна количина квалитетне хране и воде, простор за кретање, исхрану и одмор, заклон, микроклиматски и хигијенски услови живота, присуство и контакт са животињама исте врсте и очување физичке, психичке и генетске целовитости животиње, као што је предузимање и спровођење превентивних, дијагностичких, хигијенских, терапеутских и других мера ради очувања здравственог стања животиње и спречавања настанка повреда, болести, стреса, бола, патње, страха и смрти животиње;

14) поремећај у понашању животиње јесте свако понашање које одступа од понашања већине припадника исте врсте у условима који погодују врсти и које штети самој животињи, другим животињама и човеку;

15) прихватилиште за животиње јесте објекат који служи за привремени или трајни смештај напуштених и изгубљених животиња и помоћ и бригу о напуштеним и згубљеним животињама;

16) репродукција животиње јесте држање, брига и нега животиње ради добијања потомства;

17) технопатија јесте поремећај здравственог стања животиње проузрокован грешкама у процесу држања, односно репродукције животиње, а који се испољава као физикопатија (болести и повреде) и етопатија (поремећаји у понашању);

18) стерилизација је хируршки захват, који изводи ветеринар, а подразумева овариохистеректомију женки и кастрацију мужјака, а примењиваће се у терапеутске сврхе и у сврху контроле популације;

19) хордаши – хордашење је психички поремећај власника, односно држаоца животиња који неконтролисано сакупљају велики број животиња, чувају их у неодговарајућим условима и на тај начин из нехата врше психичко и физичко злостављање животиња;

20) старатељ – може бити правно или физичко лице које има пребивалиште на територији општине Прибој, а које напуштеним животињама у крају у коме живи, обезбеђује исхрану и ветеринарску негу и који континуирано прати стање популације пре свега напуштених паса и мачака на територији коју својим активностима покрива;

3. ОПШТИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕГИЈЕ

Општи циљеви „Стратегије за решавање проблема невластничких паса и мачака на територији општине Прибој“ су:

- Смањење популације паса и мачка луталица;
- Контрола постојеће популације паса и мачака;
- Заштита здравља људи и животиња;
- Промоција одговорног власништва и добробити животиња;
- Поштовање законских и подзаконских аката;
- Прописивање мера стимулације стерилизације и обележавања власничких животиња ради контроле популације;
- Изградња прихватилишта за смештај напуштених животиња.

3.1. Смањење популације паса и мачка луталица на територији општине Прибој

Смањење популације напуштених паса и мачака на територији општине Прибој је и примарни циљ Општине. Начин на који ће се поступати са напуштеним животињама је прописан чланом 54. Закона о добробити животиња, оставља Општини могућност да донесе Програм контроле и смањења напуштених паса и мачака у односу на специфичност средине.

3.2. Контрола постојеће популације паса и мачака на територији општине Прибој

Постојећа популација паса и мачака на улицама града у највећој мери представља последицу неодговорног власништва и неодговорног понашања грађана и немања еколошке свести о одлагању органског отпада (секундарни извори хране). Такође треба напоменути да је број животиња релативан и да је веома тешко одредити тачан број стварно напуштених, јер постоји велики број власника паса који своје кућне љубимце свесно или несвесно пуштају без контроле. Ово доприноси проблему нежељеног парења а такође и повећава број инцидената у којима ови пси учествују (повећан број уједа паса). Планом масовне стерилизације и применом No kill и CNR стратегије, тежи се пре свега да се оствари први корак у спровођењу сваке стратегије, а то је стабилизација уличне популације.

3.3. Заштита здравља људи и животиња

Заштите здравља људи и животиња су нераскидиво повезане. Узимајући у обзир бројна обољења који имају карактер зооноза (беснило, антракс, бруцелоза, ТБЦ, као и бројне екто и ендо паразитозе), неопходно је вршити систематске контроле популације како власничких тако и напуштених животиња. Потребно је вршити и перманентне контроле зелених површина, пре свега у смислу провере инвадираности ових површина јајима и ларвама ендопаразита. Такође је неопходно уништавати и инсекте који су вектори разних обољења (крпељи, буве).

3.4. Промоција одговорног власништва и добробити животиња

Имајући у виду да је одговорно власништво темељ решавања проблема напуштених паса и мачака, неопходно је снажном медијском кампањом, едукацијом, али појачаним и бескомпромисним мерама контроле и санкцијама, обезбедити смањење напуштања животиња. Континуирана акција у овом смислу би допринела буђењу свести међу власницима животиња, као и буђењу свести код осталих грађана о узроцима овог проблема.

3.5. Поштовање законских и подзаконских аката

Мере контроле и принуде као и забране се морају неизоставно пренети на јединице локалне самоуправе. Изменама и допунама законских и подзаконских аката мора се дати могућност решавања проблема тамо где и настаје, пре свега ради веће ефикасности и сузбијања неодговорног понашања.

3.6. Прописивање мера стимулације стерилизације и обележавања власничких животиња ради контроле популације

Да би се адекватно контролисала популација паса и мачака луталица, неопходно је извршити стимулацију стерилизације и чиповања власничких паса и мачака на територији општине Прибој. Ова мера је предвиђена акционим планом и планом хитних мера. Носилац ове активности је ЈКП „Услуга“ Прибој, а извршилац ће бити изабран јавним позивом за вршење ове врсте ветеринарске делатности.

3.7. Изградња капацитета за смештај напуштених животиња

У циљу смештања напуштених животиња и њиховог адекватног третмана Општина Прибој ће радити на изградњи прихватилишта за псе. Превасходна намена прихватилишта је смештај и третман напуштених животиња до њиховог удомљавања, реудомљавања или до њихове природне смрти.

4. СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕГИЈЕ

4.1. Евидентирање свих власничких паса и мачака на територији општине Прибој, евидентирање свих напуштених паса и мачака као и формирање јединствене базе података у склопу базе Управе за ветерину (vet up).

Сврсисходност једне свеобухватне, ажурне, и динамички променљиве базе података како власничких тако и напуштених животиња, незаменљиви је и основни чинилац решавања овог проблема, како у Прибоју тако и на територији целе Републике Србије. Немогуће је применити парцијално решење из следећих разлога:

1. Миграције (власници, миграције напуштених животиња)
2. Неадекватно спровођење контроле, санкционисања, те централизација надлежности
3. Непоштовање позитивних правних прописа
4. Перманентна злоупотреба и злостављање животиња (шверц, купопродаја, тровања)
Формирање комисије која би укључила у свој рад Министарство пољопривреде, општину Прибој и Сталну конференцију градова, допринело би униформисаном и лакшем доношењу свих одлука релевантних за ову проблематику.

4.2. Увођење у правни статус старатеља уличних животиња

Термин старатељ би подразумевао правно или физичко лице које има пребивалиште на територији општине Прибој, а које напуштеним животињама на територији где живи обезбеђује исхрану и ветеринарску негу и који континуирано прати стање популације напуштених паса и мачака на својој територији.

Овакво дефинисање, као и израда јединственог регистра старатеља би у мноме олакшала контролу напуштене популације, као и њихово кретање у оквиру ареала, што би смањило проблем неконтролисаних чопора, а довело би да лакшег и бржег уочавања новопридошлих јединки.

4.3. Увођење и наплата локалне комуналне таксе за држање кућних љубимаца

Одговорност власника животиња представља један од кључних предуслова за смањење популације напуштених животиња. У вези са тим неопходно је да власници кућних љубимаца једним делом учествују и у финансирању решења овог проблема. Локална комунална такса би била дефинисана у односу на статус животиње и пре свега би се обраћала пажња на то да ли је животиња стерилисана или није. Оваква мера би пре свега утицала на то да се власници одреде на меру стерилизације свог пса или мачке, што би директно помогло смањењу нежељеног парења, и стварању нежељеног потомства. Средства од наплате комуналне таксе би се искључиво користила у сврху спровођења стратегије.

4.4. Изградња еколошких зона односно паркова за псе

У циљу што квалитетнијег спровођења Стратегије, а имајући у виду велику популацију власничких паса, као и императивне одредбе Закона о добробити животиња, неопходно је обезбедити места на којима ће се пси слободно кретати. Под слободним кретањем се подразумева истрчавање паса без поводника и корпе. Битно је нагласити и здравствени аспект оваквих паркова јер ће у многоне бити олакшана контрола загађивања зелених површина. На оваквим лако контролисаним површинама ће бити олакшано спровођење мера дезинфекције и дехелминтизације.

4.5. Израда акционог плана, односно програма контроле смањења популације паса и мачака луталица

На основу стратешких циљева и сагласно елементима који су наведени у овој Стратегији донеће се Програм контроле и смањења популације паса и мачака луталица на територији општине Прибој.

Програм који усваја Општина Прибој биће заснован на CNR стратегији која подразумева кастрацију напуштених животиња и њихово трајно обележавање.

4.5.1. Програм CNR стратегије

Програм за ограничавање бројности популације уличних паса и мачака заснован је на CNR (Catch-neuter-release) стратегији.

Процењује се да чак 75% светске популације паса нема власника, а слична је ситуација и с мачкама. Многе државе сусрећу се с проблемом ограничавања њихове бројности, а приликом израде програма мора да узима у обзир не само здравље грађана, него и добробит животиња. Светска организација за здравље животиња (OIE) препоручује да програми контроле бројности популације уличних животиња морају да се заснивају на хуманим методама, пре свега стерилизацији/кастрацији. Стратегија “Ухвати-стерилиши-пусти” (CNR, catch-neuter-release) је метод који је уведен као хумана алтернатива еутаназији, а за ограничавање бројности популације уличних паса и мачака. У Сједињеним Америчким Државама метод је заживео у касним осамдесетим и раним деведесетим годинама, на нивоу општина. У новије време овај метод се примењује у источноевропским земљама (Румунија, Бугарска), медитеранским (Грчка), Малти, Шпанији, у Јужној Америци (Аргентина), у Африци (Сијера Леоне), те азијским државама (Тајван, Шри Ланка, Бали, Тајланд, Индија, Непал, Бутан)...

Програм који подразумева стерилизацију/кастрацију и вакцинацију након чега се уличне животиње враћају на станиште где настављају да живе под заштитом старатеља показао је резултате у наведеним државама.

Због динамике популације неопходно је да се 70% паса у одређеном географском подручју стерилише у року од 6 месеци. Са 75% стерилисаних јединки, стопа раста популације постаје нула, након чега се број паса полако и природно смањује. Студија Тање

Манхарт о примени CNR стратегије за уличне псе и мачке на Родосу показује да доследна примена ове стратегије (уз сузбијање узрока проблема-неодговорног власништва, едукацију и подршку медија) даје позитивне резултате смањивањем стопе раста уличне популације. Након стерилизације, све животиње су обележене, вакцинисане, усликане и регистроване. Грађани могу да пријаве долазак нових јединки, након чега и оне улазе у програм. Грчки Закон о добробити животиња налаже локалним властима да спроводе програме за хумано решавање проблема који се заснивају на стерилизацији (Члан 12). Уколико их не спроводе, кажњава их ресорно министарство. У неким местима програме још увек спроводе организације за заштиту животиња.

TNR се спроводи у свим наведеним државама, а у САД се примењује у многим општинама. Пошто се мачке хватају у замке, стратегија се назива TNR (trap-neuter-release). Након стерилизације, мачке добијају вакцине против беснила и заразних болести, а након опоравка се враћају на првобитна станишта. Обележавају се одсецањем врха увета. Различите студије доказују ефективност TNR у случају мачака, а студија коју су 2004. године спровели ветеринари из Конетиката показује да је у областима у којима се спроводи TNR за две године смањен број уличних мачака за 36% и да је једна трећина колонија мачака нестала, док се у истом периоду у областима у којима није спровођена TNR популација увећала за 47%.

У пракси се TNR показала као успешна у многим општинама у САД које је спроводе. Због тога је однедавно Национално удружење за контролу животиња (National Animal Control Association, NACA) почело да подржава TNR. Председник те организације је објаснио да многе општине сматрају да је овакав начин поступања с уличним мачкама успешнији од хватања и успављивања, те да је јефтинији и има подршку приватног сектора.

Лишавање живота није ефикасно средство за контролу беснила, нити за дугорочно смањивање броја уличних животиња. Постоји више разлога против масовне еутаназije као метода за решавање проблема. Убијање уличних паса и мачака не може да доведе до решавања проблема, јер се не решава узрок проблема – неодговорно власништво, па би недуго након уклањања свих уличних животиња улице поново биле преплављене нестерилисаним и невакцинисаним јединкама. Отпор еутаназiji пружа и локална и шира друштвена заједница јер се ради о нехуманом поступању с осећајним бићима док истовремено постоји хумана алтернатива.

Заступници CNR/TNR стратегије истичу да је овај метод за ограничавање популације уличних животиња делотворнији од лишавања живота, јер кад се уклоне све животиње с једне територије, плодне животиње из околних области ће почети да насељавају дату област у којој постоје склоништа и храна – и почеће да се размножавају.

С друге стране, стерилисане животиње враћене на првобитна станишта не могу да се размножавају, и чувају територију, спречавајући долазак нестерилисаних животиња. Број једне популације смањује се и удомљавањем, еутаназijом неизлечиво болесних и тешко повређених животиња, а с временом се смањује због умирања. Бројност популације може да се контролише ако се придошлице стерилишу пре него што почну да се размножавају. Кастрирањем паса мужјака долази до смањивања агресивности која у време парења изазива проблеме грађанима и када може да дође до уједања. Женке су након стерилизације у бољем здравственом стању јер нису непрестано изложене рађању нежељених младунаца и борби за њихов опстанак.

Изградња азила не може сама по себи да реши проблем уличних животиња дугорочно. У ствари, може и да га погорша, јер би власници могли да почну масовно да доводе своје љубимце у азиле, а старатељи уличне животиње о којима су дотад бринули. Пројекти изградње центара за удомљавање су прилично скупи и потребно је много времена за реализацију, а они такође не решавају узрок проблема, него се баве његовим последицама.

Треба имати на уму колика средства су потребна за изградњу азила и доживотну бригу о свим псима који би живели у њима. Поред хране, потребно је да се лече, вакцинишу, о њима мора да брине многобројно особље, пси морају да буду под надзором све време јер у азилима често долази до туча међу псима и међусобног убијања. Колективни смештај је непрестани извор заразе, квалитетно лечење након неког времена постаје немогуће, квалитет живота рапидно опада, а уз све то постоји константни притисак да азили приме нове псе. Азили у једном тренутку постају место патње животиња и стреса за запослене, а еутаназија постаје једино решење.

Едукација пре свега треба да подстиче већу одговорност власника паса и мачака да би се смањила учесталост напуштања кућних љубимаца, али она мора да се бави и другим питањима попут превенције уједа (програм Плави пас за најмлађе и слично), бриге о псима (конкретне поруке да животиње не смеју да се напуштају јер имају осећања; упутства о нези, потребама, користи од стерилизације), понашања паса. Едукацију треба да спроводе стручњаци, али треба укључити и организације за заштиту животиња, ветеринаре, школе и медије. Вероватно ће бити потребно да се одреди координатор тог програма.

Ветеринари учествују у решавања проблема уличних животиња. Они морају да познају методе за ограничавање бројности уличне популације, теме у вези са здрављем становништва, методе контроле репродукције, методе еутаназије, а нарочито морају да усвоје тезу о одговорном власништву како би је преносили својим клијентима и морају да знају како да се укључе у решавање проблема, и како да имају користи од промовисања одговорног власништва које укључује и редовну ветеринарску негу.

У циљу едуковања становника треба организовати семинаре и лекције у школама; штампати летке и брошуре намењене одређеним циљним групама; подизати свест грађана путем штампе, билборда, радија и телевизије; организовати трибине (на пример у месним заједницама).

Резултати упорне примене програма за едукацију постају видљиви на три нивоа: грађани усвајају знања и вештине; мењају се ставови; долази до промене у понашању према животињама.

Када се у једној друштвеној заједници спроводи CNR стратегија у комбинацији с едукацијом грађана, пси се хватају, лече, стерилишу и враћају на своја станишта, грађани постају свесни добробити животиња и хуманих метода за ограничавање бројности уличних животиња. Ширење болести се на тај начин држи под контролом због чега грађани почињу мање да се плаше паса и лакше прихватају повратак здравих паса у своје заједнице. Уз ефикасне хумане програме за ограничавање бројности уличних паса, они би могли да буду здрави и прихваћени у својим заједницама, али су често жртве злостављања. Стога је поред едукације потребна и ефикасна примена законских прописа и казни предвиђених законом.

Закључак

Одржива стратегија за ограничавање бројности популације уличних паса и мачака укључује:

- Стерилизацију/кастрацију уличних и власничких животиња
- Вакцинацију
- Регистрацију свих кућних љубимаца и уличних животиња које су прошле програм
- Едукацију грађана, ветеринара, и свих који су укључени у програм
- Правну регулативу

Након стерилизације, улични пси и мачке се обележени и вакцинисани враћају на првобитно станиште. Не размножавају се и чувају територију од досељавања нестерилисаних јединки. Њихов број се након неког времена стабилизује, а затим почиње да се смањује. Старатељи их хране, обезбеђују им склониште, организују лечење и вакцинацију.

Често се као главни разлог склањања паса с улице наводе велики издаци општина због плаћања одштета за уједе, иако прави разлог лежи у опасности који они представљају за грађане. Стављањем ове области под контролу отклониће и све изворе манипулације, као и знатно смањити притисак на средства буџета општине Прибој. Деца морају од шесте године живота да пролазе кроз програме едукације у којима уче да не смеју да изазивају уличне псе на било који начин.

Смештање свих уличних животиња у азиле не би довело до решавања проблема јер је економски неодрживо и зато што се не решава узрок проблема – неодговорно власништво, па би убрзо улице настанили нови напуштени кућни љубимци. Постоји и тежња да се пси и мачке сместе у азиле како би се заштитиле од злостављања на улици. У Србији се у пракси досад показало да таква тежња доводи до стварања (приватних) азила у којима живи више од 500 животиња у крајње нехуманим условима, изложене огромном стресу и свим могућим болестима.

Програм за ограничавање бројности уличних паса и мачака који се заснива на CNR једини може да оствари резултате у пракси, у комбинацији с изградњом прихватишта за смештање старих и слабих животиња чији је опстанак на улици угрожен, као и паса који због уједа морају да се уклоне с улице.

Програм заснован на CNR мора да се спроводи доследно и упорно. Све стерилисане животиње морају да се враћају на станиште одакле су узете. Потребна је подршка медија који ће да промовишу програм и осигурају подршку грађана који могу да помогну служби зоохигијене да пронађу и ухвате псе и мачке који се крију и због тога не могу да буду стерилисани.

Надлежне службе и ветеринари морају да промовишу одговорно власништво. Ветеринари су веома важан чинилац у процесу решавања проблема уличних животиња и они морају да буду едуковани у том смислу. Они могу да утичу на власнике паса и мачака да се одговорно понашају према њима и да их стерилишу, вакцинишу и обележе. Такође, ветеринари треба да обавештавају грађане о законским одредбама јер су у директном контакту с њима. Приватне ординације треба подстицати да повремено обављају бесплатне стерилизације, или по нижим ценама, јер ће на тај начин да допринесу

решавању проблема, а с друге стране и сами ће остварити корист јер ће то бити један вид рекламе за њихове ординације.

Едукација може да се спроводи на најразличитије начине: волонтери могу да организују акције у којима би ишли од куће до куће, делили информативни материјал о стерилизацији и разговарали с грађанима. Информативни материјали морају да буду доступни и у свим ветеринарским ординацијама. На старатеље који хране уличне животиње треба апеловати да воде бригу о хигијени. Остаци хране морају да се очисте јер привлаче инсекте и глодаре и изазивају љутњу других грађана.

Обавезна регистрација свих паса и мачака мора да се доследно спроводи. Републички регистар не предвиђа могућност регистрације обележених уличних паса и мачака и зато морају да се установе легални локални регистри у којима ће се водити евиденција о њима.

Управа за ветерину може да усвоји специјалне прописе који би се односили на прелазни период, јер је веома важно да програми за ограничавања бројности популације уличних паса и мачака буду легални.

Уз све наведено, еутаназија мора да се спроводи искључиво у складу са законом (Закон о добробити животиња, Члан 15).

Међународне организације за заштиту животиња могу да буду укључене у реализацију програма кроз финансирање програма, донирање опреме и организовање обуке за ветеринаре.

Овакве програме подржавају водеће међународне организације за заштиту животиња WSPA (The World Society for the Protection of Animals), RSPCA (Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals International), IFAW (International Fund for Animal Welfare), HSI (Humane Society International), те Светско удружење ветеринара мале праксе (World Small Animal Veterinary Association) и Алијанса за контролу беснила (The Alliance for Rabies Control).

5. ПРАВЦИ РЕАЛИЗАЦИЈЕ

Јавни интерес за добробит животиња све више расте и све је присутнији у свету, као и у нашем друштву. Овакав тренд инспирише бројне расправе и дискусије о добробити животиња као и о начинима и проблемима који се јављају при решавању проблема напуштених животиња. Чињенично и научно знање у овој области мора подржавати и објашњавати етичке одлуке, а нарочито потребу за разумевањем афективних стања животиња (проблем интеракције са људима) и њихових потреба у односу на окружење у коме се крећу и налазе. Добробит животиња је курс којим треба да се руководимо у примењивању метода за решавање проблема напуштених животиња. Ставови које треба одбранити а који се тичу добробити животиња, захтевају научно знање о биологији животиња, да би се омогућило што ближе одређење њихових физиолошких, здравствених и психолошких потреба, као и да би се што боље решили проблеми и питања њиховог утицаја на животну средину и здравље људи.

Носиоци решења у овој области треба пре свега да буду ветеринари, који ће доносити програме и давати стручна мишљења, а затим и сви државни и јавни чиниоци, који својим радом и иступањем могу допринети успешном решењу овог проблема.

Оваквим приступом наше друштво се сврстава у ред развијених земаља, које на научној основи приступају решењу проблема напуштених животиња. Доношењем Закона о добробити животиња (јун 2009), почело је и примењивање одредби које ближе одређују начини решавања овог проблема, али се такође и по први пут код нас законски регулишу многа питања која су била предмет расправа међу стручњацима, као и међу заинтересованим странама (невладине организације, грађани...). Закон о добробити животиња, несумњиво, доноси прецизне одреднице за поступање локалних самоуправа, које су по Закону о ветеринарству обавезне да донесу програме за решавање проблема паса луталица, ограничавајући еутаназију и њену употребу само на случајеве када је животиња повређена, неизлечиво болесна, телесно деформисана или на други начин патолошки онеспособљена, тако да опоравак није могућ (члан 15). Еутаназија је до доношења Закона о добробити животиња, код нас била једини начин контроле популације напуштених паса и мачака, мада су анализе Светске Здравствене Организације (ВХО) показале да је такав метод контроле популације једини који је несигуран и који не доноси резултате.

5.1. Носиоци програма реализације

У спровођењу стратегије која ће бити усклађена са свим новим законима и подзаконским актима, највећи проблем који се поставља пред носиоце и извршиоце овог програма је едукација, коју треба спровести у свим слојевима друштва. Носиоци програма реализације (stakeholders) су следећи:

1. Надлежни државни органи морају да донесу одговарајуће законске и подзаконске акте који се односе на ову област и да одреде правце реализације који ће се односити и примењивати на целокупној територији Републике. Такође, по нашим законима, улога Републике је незаменљива у контроли спровођења закона и подзаконских аката из ове области.

2. Локална самоуправа – која је у обавези да донесе програме и акционе планове за решавање проблема напуштених животиња. И овом приликом треба истаћи да се ови програми не односе само на напуштене псе и мачке, већ и на папкаре и копитаре и остале животиње, које могу бити напуштене (на пример егзоте). Такође локалне самоуправе су у обавези да изграде и прихватилишта за ове животиње.

3. Ветеринарске организације и удружења - пре свега Ветеринарски факултет, Ветеринарска комора, удружења и асоцијације приватних ветеринара и практичара, који треба да пруже стручну и едукативну потпору спровођењу ових програма.

4. Приватна прихватилишта за напуштене животиње - која пружају потпору локалним властима у повећању капацитета прихватилишта увећавајући могућност склањања напуштених животиња са улица, уз поштовање свих законских норми и прописа из области добробити животиња.

5. Невладине организације и удружења - морају имати једну од кључних улога у решавању проблема напуштених животиња. Њихове активности пре свега морају бити усмерене на предлагање доношења нових аката из ове области, као и на сарадњу са државним органима и доносиоцима закона. Такође улога невладиних организација мора бити усмерена у правцу популаризације удомљавања, и на едукацију становништва при

спровођењу стратегије. Невладине организације имају и незамењиву улогу у контроли рада државних органа.

6. Академска јавност и стручни едукатори - су такође један од битних фактора за реализацију ових програма. Академска јавност и стручни едукатори морају пре свега оформити јавно мњење и упутити га, на научно популарни начин, у ову проблематику, тако да сви имају пред собом јасну слику начина и смерница решавања проблема напуштених животиња. Ово би у многостручно олакшало спровођење стратегије и смањило би отпоре, а побољшало квалитет живота као људи, тако и животиња, што би инцидентне ситуације (људи-животиње) свело на минимум.

7. Национални и локални медији - морају имати најистакнутију улогу у едукацији становништва и својим позитивним ставом допринети популаризацији стратегије, популаризацији теме о добробити животиња и низом тематских али и научно популарних емисија променити и усмерити јавно мњење у смислу спровођења стратегије.

8. Носиоци јавних функција и јавне личности - морају својим примером показати залагање у спровођењу стратегије и едукативно деловати на становништво. Идентификација са јавним личностима, ће сигурно убрзати промену јавног мишљења а тиме убрзати и спровођење стратегије.

9. Власници кућних љубимаца и власници животиња - су изузетно важна категорија у спровођењу стратегије, јер својим деловањем у микро (локалној) средини могу допринети да стратегија буде брже прихваћена.

5.2. Закључци

Пред собом имамо област, која је дуго времена била без законских одредница и као проблем дуго игнорисана у нашем друштву. Ако знамо да су први закони о добробити животиња настали на тлу Америке још у деветнаестом веку, а на тлу Европе и раније у виду докумената локалних градова-држава и неких области, лако ћемо схватити да је однос према животињама био дуго правно нерегулисан у нашој земљи што за последицу и има данашње стање. Такође, закони који су донесени последњих година, показују знатан несклад, и веома често у неким решењима остају недоречени. Велику улогу у садашњем стању има и општа незаинтересованост државних чинилаца у спровођењу закона и спорост у доношењу и имплементацији подзаконских аката. Проблем који је пренесен локалним самоуправама је тешко решив из неколико кључних разлога:

А) Европски закони и наш Закон о ветеринарству су укинули постојање некада државних ветеринарских станица које су могле да буду носиоци овог посла. Локалне самоуправе су се самим тим нашле у нерешивом проблему, јер спровођење стратегије из ове области као и зоохигијенске мере, могу по закону да спроводе једино ветеринари.

Б) Непостојање ингеренција локалних самоуправа у области контроле власничких животиња које су извор напуштених паса и мачака. Контролу по закону искључиво спроводи ветеринарска инспекција.

В) Неконзистентност базе података (ветуп), у коју је за сада, немогуће убацити и чиповане а напуштене животиње.

Г) Подзаконски акти о обележавању животиња још увек дозвољавају промет необележених паса и мачака, и дозвољавају њихово обележавање тек након три месеца старости. Потребно је донети нове подзаконске акте који ће регулисати ову област као и рад Српског Кинолошког савеза, који још увек издаје родовнике без броја чипа.

5.3. Правци реализације стратегије

Правци реализације стратегије се могу сврстати у две основне категорије:

1. Општи - спровођење старатегије и постизање оптималне популације паса и мачака луталица на улицама уз ригорзну контролу власничких паса и мачака;

2. Посебни - који дефинишу одређене циљеве и мере, као и механизме контроле, који ће помоћи спровођење стратегије. Правци посебних мера су следећи:

- успостављање одговорног власништва као императива и контрола репродукције власнички паса и мачака;
- изградња азила и њихова економска одрживост;
- едукација становништва;
- увођење такси ,као начина финансирања програма локалних самоуправа;
- сарадња са невладиним организацијама;
- медијске кампање;
- контрола паразитоза
- контрола стерилисаних и нестерилисаних паса и мачака(власничких и напуштених);
- контрола власничке популације(обележавања),регистарција власника(јединствена база);
- контрола ресурса извора хране;
- могућност континуиране исхране напуштених животиња;
- успостављање категорије старатеља.

6. СПРОВОЂЕЊЕ И ПРАЋЕЊЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ СТРАТЕГИЈЕ

Стратегију прати и врши над њом надзор Општинска управа Прибој, док је директни извршилац ЈКП „Услуга“ Прибој у сарадњи са приватним партнером из области ветерине.

Оперативне мере из ове области доноси Комисија за спровођење Стратегије решавања проблема напуштених паса и мачака на територији општине Прибој, која је формирана решењем председника општине Прибој број 06-162 од 26.05.2014. године, у саставу:

1. Саша Василић, председник,
2. Жељко Јечменица, члан,
3. Борис Мрдовић, члан.

Задатак Комисије је израда и праћење извршавања Стратегије решавања проблема напуштених паса и мачака на територији општине Прибој.